

Научни сарадник / Доцент

UDK: 913:355.48(234.9)"2020"

Институт за међународну политику и привреду, Београд

COBISS.SR-ID: 66986505

Универзитет у Бањој Луци

DOI: 10.18485/fb_givs_sbmd.2022.ch4

Факултет политичких наука

E-mail: nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs

Број страница: 76–88

zeljko.budimir@fpn.unibl.org

ГЕОГРАФИЈА И РАТ НА КАВКАЗУ 2020. ГОДИНЕ

Др Небојша Вуковић³¹ и доц. др Жељко Будимир

Апстракт:

У раду се излаже и објашњава утицај географских (политичко-географских) фактора на ток и исход рата између Азербејџана и Нагорно-Карабаха (Јерменије) током јесени 2020. године. Иако је овај сукоб обележен, између осталог, и употребом оружја (опreme) које спада у спектар средстава високе/софистициране технологије (беспилотне летелице, модерни радар, уређаји за противелектронску борбу), показало се током 44 дана, колико је трајао, да су одређени географски фактори и околности у битној мери утицали на његово вођење на сва три нивоа – стратегијском, оперативном и тактичком – као и на његов крајњи исход. Стога су аутори описали, анализирали и објашњавали како је то географија овог кавкаског ратишта утицала на сам ток рата, поступке зарађених страна и њихове стратегије. Главна хипотеза рада јесте да је сплет географских чинилаца/околности представљао једну од кључних детерминанти одвијања и исхода рата на Кавказу 2020. године. Основне методе истраживања током израде рада биле су анализа и компарација.

Кључне речи:

Кавказ, Нагорно-Карабах, Азербејџан, Јерменија, географија, стратегија, геополитика

---

³¹ Рад аутора настао је у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у савременим међународним односима 2022. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2022. године.

Увод

Рат који је вођен у јесен 2020. године на Јужном Кавказу представља пример класичног конвенционалног међудржавног оружаног сукоба, чији је корен у спору две нације (Јермена и Азера) око питања припадања или поседовања територије Нагорно-Карабаха (Арцаха). Две државе (Азербејџан и Јерменија) већ су водиле један рат почетком деведесетих година, који је окончан потпуном победом јерменске стране 1994, која не само да је заузела скоро целокупну територију овог региона већ и околне срезове са већинским азербејџанским становништвом, од којих су начињене својеврсне оперативно-тактичке тампон-зоне наспрам остатка Азербејџана. Ипак, међународна заједница, па и УН, третираше су овај регион и све околне срезове као територију Азербејџана, који је стално полагао право на њихово враћање у властити политичко-правни систем, док је јерменска страна инсистирала на очувању *status-quo* (Сивков, 2020а). Више од четврт века трајао је тзв. замрзнути конфликт (са изузетком вишедневног оружаног окршаја 2016. године), који је прерастао у отворени ратни сукоб 2020, из којег је азербејџанска страна изашла као победник. Нека подручја је силом освојила/повратила, а сви преостали срезови око самог региона враћени су јој након потписивања примирја. Под јерменском контролом остао је окрњен и из угла оператике врло „рањив“ регион Нагорно-Карабах, са неизвесном будућношћу. Иза кулиса овог рата свој утицај (моћ) у том региону одмеравале су Руска Федерација у својству савезника Јермена, и Република Турска као главни покровитељ Азербејџанаца. Иако је исход овог секундарног/посредног надметања теже недвосмислено дефинисати, може се констатовати да је Турска, самом чињеницом војне доминације Азербејџана у конфликту, реализовала у већој мери своје политичко-стратегијске интересе, за разлику од Русије, која је једино успела да уговори прекид рата између две стране и наговори их да прихвате распоређивање њеног војног контингента између њихових положаја, али са присуством које је орочено на пет година.

Утицај географије на политичко-стратегијском нивоу

Израелски експерт Узи Рубин (Uzi Rubin) назвао је овај рат првим постмодерним војним конфликтним, у којем су беспилотне летелице надвладале конвенционалну копнену силу (Rubin 2020: 5). У сличном тону италијански аутор Ђорџо Батисти (*Giorgio Battisti*) каже да је овај рат наговестио какви би могли да буду ратови 21. века (Battisti 2021). Ипак, и поред „авангардности“ овог рата, географија је на политичко-стратегијском нивоу задржала традиционални утицај

на његово вођење/одвијање. Иако Азербејџан излази на Каспијско језеро, обе земље, дакле и Јерменија и Азербејџан су континенталне (land-locked), што подразумева лош географски положај, односно географску хендикепираност (Гиговић 2014: 73). Овакве земље су зависне од суседа, у смислу да их они могу блокирати економски или војно, и створити им велике тешкоће (Гиговић 2014: 77). Управо то је током рата у пуној мери осетила јерменска страна. Иако су обе земље континенталне, Азербејџан је ипак по положају у донекле бољој позицији с обзиром на то да преко Каспијског језера може непосредно да комуницира воденим и ваздушним путем са још две државе са којима нема сувоzemну границу – Казахстаном и Туркменистаном. С друге стране, наспрам свог јерменског ривала, Азербејџан има један недостатак. Док су „јерменске земље“ (Јерменија и Нагорно-Карабах) компактне и узајамно ослоњене, Азербејџан је састављен из два дела који немају сувоzemну везу – главнине територије (око 81.000 km²) и покрајине (његове ексклаве) Нахчиван (око 5.500 km²).

Поглед на политичку карту јужног Кавказа открива да ниједна од ове две земље нема сувоzemну комуникацију са властитим „патроном“ и да се свака граничи са стратешким савезником оне друге стране – Јерменија са Турском, а Азербејџан са Русијом. Изузетак је кратак (око 15 km), али од изузетног (гео)стратешког значаја контакт Турске и Нахчивана (азербејџанске ексклаве). У овако комплексној геополитичкој констелацији, када се разматра политички и стратешки ниво рата, у први план избијају друга два суседа обе земље – Грузија и Иран – с обзиром на њихову моћ да омогуће или блокирају приступ зараћеним странама.

Неколико дана по избијању рата обе ове државе забраниле су транспорт војног материјала преко њихове територије ка зараћеним странама. Иран је то учинио након појаве снимка кретања војне технике ка Јерменији преко његове територије на друштвеним мрежама (Intellinews, 2020). С друге стране, Грузија је још током лета, када су букнули погранични инциденти на јерменско-азербејџанској граници, дакле пре избијања самог рата, негирала да се преко њене територије одвија транспорт наоружања за Јерменију, док је грузијски премијер изјавио да ништа не може да угрози стратешко партнерство и братство између Грузије и Азербејџана (Agenda 2020). По избијању рата Грузија је наводно блокирала транспорт наоружања и опреме за обе стране (Tomczyk 2020). Суштински, ова мера, како ће се видети касније у тексту, погодила је само Јерменију. Грузијски став може да се објасни не анимозитетом према Јерменији, већ према Русији, уз чије је учешће и покровитељство на грузијској територији 2008. године, након петодневног руско-грузијског рата, проглашена независност у две покрајине – Јужној Осетији и Абхазији. Пошто је исувише мала да може директно да се

конфронтира са Руском Федерацијом, Грузија је искористила прилику 2020. године да својим потезима, макар и делимично, окрњи перцепцију Русије као велике силе, не само у Јерменији већ и у читавом региону.

Убрзо по избијању рата Јерменија се нашла у потпуној блокади када је реч о достављању војне опреме, која јој је с обзиром на темпо њеног уништавања од азербејџанске артиљерије и беспилотних летелица била насушно потребна зарад настављања јачег отпора. Услед такве ситуације Јерменија је била принуђена, према азербејџанским изворима, да прибегне кријумчарењу оружја, користећи цивилну авијацију, односно уобичајене путничке или карго-линије. Тако је у периоду од 3. до 9. октобра, у јеку борбених дејстава, наводно, из Русије у Јерменију илегално, кроз ваздушни простор Грузије, пребачено преко 20 тона опреме (наоружања и муниције) (Рустамова 2020). Нешто доцније о сличној појави говорио је и азербејџански председник Алијев (*Ilham Aliyev*) (Aliyev 2020). Међутим, јасно је да обим ових испорука никако није могао да задовољи јерменске потребе. С обзиром на блокаду и велике губитке у војној техници, посматрајући са ове временске дистанце, чини се да није била изненађујућа иницијатива тадашњег начелника ГШ ОС Јерменије генерала Оника Гаспарјана (*Onik Gasparyan*), већ четвртог дана рата, на састанку јерменског политичког и војног врха, да се предузму мере за његово заустављање, јер ће у кратком року бити исцрпљени сви јерменски ресурси и јер ће сваког следећег дана наставак борбених дејстава услови за преговарање по Јерменију бити све мање повољни (Гаспарјан 2020).

С друге стране, када је реч о Азербејџану, постоје индиције да транспорт наоружања и муниције преко Грузије није никада током рата у потпуности прекинут, па су и припадници јерменске заједнице у Грузији, на темељу оваквих вести, протестовали против такве грузијске политике дуплих стандарда (Tomczyk 2020). Такође, Азербејџан је могао да рачуна и на алтернативне, мада заобилазне ваздушне мостове (Sarukhanyan 2020). Дакле, на политичко-стратегичком нивоу географија је значајно условила одвијање рата 2020. године на Јужном Кавказу. Јерменија је, услед блокаде на свим правцима и немогућности занављања технике, била лишена било какве перспективе да кроз дуготрајнији отпор постепено „троши“ и „ломи“ офанзиву Азербејџана, па се, према речима генерала Гаспарјана, врло брзо по избијању рата нашла пред избором између нечег „врло лошег“ и трагедије (Гаспарјан 2020). Поред тога блокадом се знатно сузио и маневарски простор за јерменског „патрона“ – Русију, јер се њен војни контингент смештен у Јерменији, у бази Гјумри (око 5.000 припадника) (Lagneau 2020), такође нашао одсечен од матичне територије.

Радило се очигледно о врло делотворном политичком и стратегијском изоловању ратишта на уштрб јерменске стране, при чему остаје недовољно сагледана/објашњена улога Ирана у том поступку.

Утицај географије на стратегијско-оперативном нивоу

Територија региона Нагорно-Карабах у ширем смислу (укључујући, дакле, и окупиране срезове око њега) може се грубо, у погледу рељефа, поделити на јужни, претежно низијски или брежуљкасти део, поглавито уз реку Аракс, која дели Јерменију и Азербејџан од Ирана, и други, претежно брдско-планински део, који се налази у центру и на северу ове области. Иако је протекли рат био обележен, између осталог, масовном употребом беспилотних летелица, што извиђачких, што тзв. „камиказа“, сложених система за откривање циљева и навођења пројектила на њих, као и софистициране опреме за противелектронску борбу, када је реч о планирању и извођењу нападних операција оперативно-стратегијског нивоа азербејџанске армије једну од кључних детерминанти представљала је управо локална географија.

Према мишљењу пензионисаног америчког потпуковника Едварда Ериксона (*Edward J. Erickson*), који је анализирао одвијање овог рата, „географија Карабаха је критична да би се разумели параметри азербејџанског плана кампање“ (Erickson 2020: 7). Конкретно, то значи да је долина Аракса била прилазни правац оперативног нивоа (*operational-level avenue of approach*), јер, како и сам Ериксон констатује, снаге великих размера могу да се нагомилају и да маневришу кроз отворен терен (Erickson 2020). И док су на северу и истоку Карабаха, где је брдско-планински терен, азербејџанске трупе изводиле демонстративне нападе, у циљу везивања иначе малобројнијих јерменских снага како не би притекле у помоћ јединицама у низијском делу, азербејџански главни напор био је предвиђен управо за југ, односно за освајање долине Аракса, одакле би се, у другој фази, нападе јерменске снаге у дубини карабашке територије и тзв. Лачински коридор (Erickson 2020).³² Овај се план, уз значајне обостране губитке, постепено реализовао, да би при самом крају рата био крунисан освајањем града Шушија, самог „срца“ овог региона, чији симболички значај није мањи од оног оперативно-стратегијског.

---

³² Реч је о комуникацији од виталног значаја за јерменску страну, којом се одвија већина саобраћаја између Јерменије и Нагорно-Карабаха.

Ериксон закључује да је, у војном смислу, циљ азербејданске кампање пре био оријентисан географијом, а мање силом (*geographically oriented rather than force oriented*), и да је водио директно до успешног окончања рата (Erickson 2020: 12).

Мапа 1.

На мапи су приказани правци нападања/продирања азербејданских јединица.

Шрафирана површина означава срезове са азербејданском већином које су јерменске трупе заузеле до 1994. године.

Слично размишљање исказао је и француски аналитичар и пуковник Мишел Гоја (*Michel Goya*) у својој студији о оперативним поукама овог рата. И он примећује да је већина територије Нагорно-Карабаха планинског карактера и шумовита, али је југ, у зони дуж иранске границе, раван и приступачнији. У анализи борбених дејстава Гоја, за разлику од Ериксона, не наводи да су акције азербејданских снага на северном и централном фронту имале тек демонстративни карактер, већ само да су Азербејданци првих дана на тим правцима претрпели озбиљне губитке (посебно на централном сектору), док је тежак терен фаворизовао браниоце (Goya 2020). Тек тада се главни напор премешта на југ, где азербејданска страна концентрише своју маневарску масу, дуж границе и реке Аракс, у просторији 50×50 km (Goya 2020). Након што је заузет читав појас уз границу са Ираном, азербејданске трупе окрећу се ка средишту региона, односно, како Гоја каже, ка тежишту војишта (*le centre de gravite du théâtre d'operations*), то јест граду Шушију. И овде већ цитирани израелски експерт Узи Рубин наводи да је азербејдански ратни план био диктиран топографијом. По његовом мишљењу, сада је јасно да је

азербејџански ратни план подразумевао напад преко низијског дела Арцаха (Нагорно-Карабаха) и онда окретање ка северу, ближе стратегијском Лачинском коридору, који представља, како каже, једину путну везу Јерменије и Нагорно-Карабаха (Rubin 2020: 7). Попут Ериксона, и Рубин сматра да су азербејџанске трупе на северу изводиле само демонстративне нападе. И поред исказане надмоћи азербејџанске војске, по његовом мишљењу, јерменски отпор је био врло јак, о чему сведочи чињеница да су јединицама азербејџанске војске биле потребне четири недеље да досегну најудаљенију тачку на западу (уз реку Аракс, у низији), која је удаљена 100 km од почетне тачке напада, те шест недеља да досегну најудаљенију тачку на северу (око Шушија), која је удаљена око 80 km од тачке почетка инвазије (Rubin 2020: 8).

Руски аутори такође препознају утицај географије на вођење операција током овог рата, с тим што не постоји потпуна сагласност око тога да ли су азербејџанске јединице намеравале да пробију фронт и на његовом северном и централном делу, или је њихово дејствовање на тим секторима имало само демонстративни карактер. Доктор војних наука и бивши поморски официр Константин Сивков тврдио је да је Азербејџан планирао да нанесе удар на два правца (северном и јужном), али да је одустао од тога после неколико дана рата, спознавши да нема довољно снаге за истовремено и успешно (конвергентно, прим. аутора) напредовање, те да је због тога извршено прегруписавање снага за главни удар на југоисточном правцу, односно уз границу са Ираном (Сивков 2020b). Алексеј Рам (*Алексей Рамм*) је пак тврдио да је азербејџански војни врх у првој етапи рата планирао да се наносе удари по целој линији фронта, како би се јерменска страна спречила да пребацује резерве и концентрише их на главним секторима пробоја на југу (Рамм 2020a). Рам тако имплицитно потврђује тезу да су азербејџанске трупе дуж главнине фронта изводиле тек демонстративне нападе, док су реални пробој покушале да спроведу само на јужном правцу, уз реку Аракс. С друге стране, сматрао је да је јерменској стратегији, која се ослањала на мобилну (самоходну) артиљерију за изненадне и кратке, али ефикасне ударе по противнику, рељеф Нагорно-Карабаха одлично одговарао. Невелика дужина фронта, немогућност непријатеља да заобиђе утврђене рејоне и потреба да их напада директно у чело, као и углавном планински терен, неке су од карактеристика линије коју је држала јерменска страна. Стога су и позиције јерменских јединица биле максимално погодне (Рамм 2020a). Ипак, с друге стране, Рам уочава недовољан број утврђених рејона, односно минских поља, расположивих противоклопних система, као и слабо инжињеријско уређење тих рејона и утврђења (Рамм 2020a). Такве слабости и пропусти онемогућили су

јерменску страну да у пуној мери искористи све оне предности које одбрана на брдско-планинском терену иначе пружа.

Утицај географије на оперативно-тактичком нивоу

Према једној од дефиниција, „тактика је теорија и пракса припремања, обезбеђивања и вођења борбе и боја на копну, мору и у ваздушном простору“ (SSNO 1981, 13). С друге стране, теорија оператике „обухвата систематизована знања о свим врстама до сада изведених операција [...]“ које изводе „сви видови оружаних снага једне земље [...]“ (Стојановић 1993: 58). С ослонцем на ове две дефиниције, у овом делу рада биће сагледано, услед ограничења у погледу обима, тек неколико изразитих примера утицаја географије на тактику и оперативну зараћених страна, посебно азербејџанске.

Што се тиче азербејџанске стране, већ из наведених података може се закључити да су оне на стратегијско-оперативном нивоу максимално искористиле низијски терен на југу ратишта, где су оствариле одлучујуће успехе, који су кључно допринели обликовању исхода читавог рата. На оперативно-тактичком нивоу, према подацима које је изнео Константин Сивков, азербејџанске снаге су се на југу концентрисале до тог нивоа да су по борбеном потенцијалу (по боевому потенцијалу) 10–12 пута надмашивале јерменску страну (Сивков 2020b)! Како он даље примећује, приоритет у борбеним дејствима дат је употреби артиљерије и вишецевних бацача ракета, у циљу потпуног неутралисања одбране противника, да би се тек након тога у борбу уводиле оклопно-механизоване и мотострелачке јединице (Сивков 2020b). Очигледно је да је такав начин извођења борбених дејстава, уз изражену квантитативну и квалитативну премоћ, најприменији управо равничарско-брежуљкастом земљишту, при чему се један бок приликом извођења пробоја непрекидно ослањао на реку Аракс и границу са Ираном. Већ са уклињавањем у средишње подручје Нагорно-Карабаха и дубљим уласком у брдско-планинске рејоне, артиљерија, а посебно оклопно-механизоване снаге, све мање су биле коришћене, док је нагласак стављен на употребу јединица за специјалне намене. Како констатује Алексеј Рам, у бој за Шуши, на изненађење јерменске стране, нису пошле тенковске или пешадијске јединице, већ мобилне јуришне групе (мобильные штурмовые группы), које се нису кретале по путним комуникацијама Мартуни–Шуши и Физули–Степанакерт, већ по брдима, између тих путева (Рамм 2020b). У годинама које су претходиле рату Азербејџан је уложио доста труда и средстава да подигне, опреми и обучи значајан број јединица оваквог типа, чије се дејство показало пресудним током задње две недеље борби.

И поред осетних губитака које су азербејданске снаге за специјалне намене претрпеле, њих је било у довољном броју да, уз садејство са беспилотним летелицама и артиљеријом, за неколико дана жестоких борби овладају средиштем Нагорно-Карабаха и угрозе његову престоницу Степанакерт.

Још док је рат трајао, крајем октобра, руски војни аналитичари Руслан Пухов и Михаил Барабанов констатовали су да су азербејданске снаге главне успехе постигли у низијским рејонима, а да јерменска страна полаже наде у исцрпљивање/трошење азербејданских снага у брдовитим рејонима, између осталог и због смањених могућности да се у њима користе својом војнотехничком премоћи. Такође, тврдили су да наступајуће јесење ружно и кишовито време (осенней непогоды) може значајно да умањи способност Азербејдана да употребљава беспилотне летелице (Пухов, Барабанов 2020). Да ли је то заиста био јерменски алтернативни план, када већ нису могле да се одбране неке од територијалних тековина из рата деведесетих, да се у брдско-планинском средишту покрајине пружи одсудна одбрана, добије на времену, искористе временске прилике карактеристичне за јесен и зиму (киша, снег, магла), а противник задржи и спута на почетним положајима, те тако избори макар стратегијско-оперативна пат-позиција, за сада може само да се претпоставља. Чињеница је, међутим, да је јерменска страна већ током првог месеца рата претрпела врло значајне губитке, да је одређен број војника и старешина самовољно напустио положаје, а незанемарљива војна техника једноставно остављена азербејданској војсци и да, свеукупно посматрано, Нагорно-Карабах и Јерменија нису имали довољно снага за реализацију такве замисли. Стога су прекид ватре и врло болне концесије Азербејдану преостали као једино решење, иако је у самој Јерменији, не сасвим без основа, још увек раширено уверење да се отпор могао продужити. Што се тиче азербејданске стране, њој је потписано примирје такође добродошло. Према скорашњој изјави председника Азербејдана Алијева, „да се рат продужио, поднели бисмо велике губитке. Могли би се суочити са тешкоћама при ослобађању Келбацарског и Лачинског региона. Природна клима овог региона, планине, могли су нам постати проблем. Такође, ближила се и зима“. Као што се из ове констатације може приметити, азербејданска страна је при крају рата само географију перципирала као ограничавајући/спутавајући фактор.

У сваком случају, и овај рат је показао како се оружана борба на оперативно-тактичком нивоу прилагођава амбијенту у коме се води. У почетној етапи рата, у његовим првим данима, посебно када је реч о јужном делу фронта, обе стране су водиле оружану борбу уз интензивно коришћење војне технике, што је, између

осталог, омогућавала и географија тог војишта. Чак и у погледу материјално-техничких средстава десеткована јерменска страна могла је, 17–18. октобра, да на јужном правцу организује, додуше неуспешан, контранапад неколико мотострељачких и једног тенковског батаљона (Рамм 2020b). С друге стране, услед обиља разноврсне опреме и оружја Азербејџан је такође у том периоду максимално користио њему доступна материјално-техничка средства. Са азербејџанским продирањем у брдско-планинско средиште Нагорно-Карабаха главни терет борби понели су азербејџански командоси, којима се супротстављала јерменска пешадија, која је оскудевала у техници јер је претходних недеља у великој мери била уништена/онеспособљена прецизним нападима из ваздуха и са земље.

Закључак

Иако у појединим тактичко-оперативним аспектима врло напредан, рат на јужном Кавказу 2020. године, када је реч о утицају географије, знатно је наликовао ратовима из прошлог века. Географија је представљала један од кључних фактора/чинилица приликом планирања, припреме и извођења борбених дејстава обе стране. Такође, на политичко-стратегијском нивоу одређене околности, попут континенталног положаја и геополитичког окружења, такође су у значајној мери обликовале одвијање рата, као и перспективе обе зарађене стране.

Искуство из овог рата указује да мале и државе средње величине, са ограниченим технолошким могућностима и капацитетима, морају, и поред модерне и софистициране опреме коју имају на располагању, да рачунају са географијом као важним чиниоцем приликом планирања, припреме и вођења рата. Велике и моћне државе су у том смислу свакако мање зависне од географских околности и чинилаца, али не и потпуно аутономне у односу на њих. Стога девиза Колина Греја (*Colin S. Gray*), коју је формулисао пре више од две деценије, да је сва политика геополитика, а сва стратегија геостратегија, важи и сада, а важиће, вероватно, и наредних деценија (Gray 1999: 162).

Библиографија

Agenda. 2020. „Georgian gov't denies weapons entered Armenia via Georgia, calls Azerbaijan 'a strategic partner'”, 27 Jul 2020, <https://agenda.ge/en/news/2020/2367>

Aliyev, Ilham. 2020. „Aliyev: Weapons Smuggled by Civilian Planes to Armenia”, 16/10/2020, <https://civil.ge/archives/375797>, Приступљено: 11/09/2021

Battisti, Giorgio. 2021. „In Nagorno-Karabakh un anticipo delle guerre del XXI secolo”, 22 gennaio 2021, <https://www.analisidifesa.it/2021/01/in-nagorno-karabakh-un-anticipo-delle-guerre-del-xxi-secolo/> Приступљено: 11/09/2021

Erickson, Edward J. 2021. „The 44-Day War in Nagorno-Karabakh: Turkish Drone Success or Operational Art?”, *Military Review*, August, <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/img/Online-Exclusive/2021/erickson/Erickson-the-44-day-war.pdf> pp.1-15. Приступљено: 14/09/2021

Гаспарјан, Оник. 2020. Оник Гаспарјан: «Пришлось выбирать между очень плохим и трагедией», Ноябрь 17, 2020, <https://mediamax.am/ru/news/armyupolice/40924/> Приступљено: 11/09/2021

Гиговић, Љубомир. 2014. *Опита војна географија*, Београд: Медија центар „Одбрана”.

Goya, Michel. 2020. *La guerre du Haut-Karabakh (2020): Enseignements operationnels*, 2020 (Format Kindle).

Gray, Colin S. 1999. „Inescapable Geography” in: Colin S. Gray and Geoffrey Sloan (eds.), *Geopolitics, Geography and Strategy*, London and New York: Routledge: 161-177.

Intellinews. 2020. „Iran denies allowing passage of weapons into Armenia after video emerges on social media”, September 29, 2020, <https://www.intellinews.com/iran-denies-allowing-passage-of-weapons-into-armenia-after-video-emerges-on-social-media-192945/> Приступљено: 11/09/2021

Interfax. 2021. «Армению нельзя считать независимым государством, у нее отсутствуют большинство атрибутов, присущих независимым странам – президент Азербайджана», 26.08.2021, <http://interfax.az/view/843404> Приступљено: 29/09/2021

Lagneau, Laurent. 2020. „L’ Azerbaïdjan et l’ Arménie se font de nouveau de la guerre au sujet du Haut-Karabakh” 27 Septembre 2020, <http://www.opex360.com/2020/09/27/lazerbaidjan-et-larmenie-se-font-de-nouveau-de-la-guerre-au-sujet-du-haut-karabakh/> Приступљено: 14/09/2021

Пухов, Руслан, Барабанов, Михаил. 2020. «Вторая карабахская: промежуточные итоги», 22.10.2020, https://nvo.ng.ru/realty/2020-10-22/1_1114_karabakh.html Приступљено: 24/09/2021

Рамм, Алексей. 2020а. «Карабах: бои без победы», 05.11.2020, https://nvo.ng.ru/wars/2020-11-05/5_1116_wars.html Приступљено: 16/09/2021

Рамм, Алексей. 2020б. «Карабахский провал», 10.12.2020, https://nvo.ng.ru/realty/2020-12-10/1_1121_karabakh.html Приступљено: 21/09/2021

Рустамова, Нателла. 2020. «Армении доставляют вооружение самолеты МЧС России», 12 октября 2020, <https://haqqin.az/news/191375> Приступљено: 11/09/2021

Rubin, Uzi. 2020. *The Second Nagorno-Karabakh War: A Milestone in Military Affairs*, The Begin-Sadat Center for Strategic Studies, Ramat Gan.

SSNO. 1981. *Taktika: Organizacija i namena kopnene vojske JNA i teritorijalna odbrana*, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Beograd.

Sarukhanyan, Vahe. 2020. „Azerbaijan Opens New ‘Vein’ Via Afghanistan, In Addition to Turkey and Israel Route”, 19 Oct 2020, <https://hetq.am/en/article/123302> Приступљено: 12/09/2021

Сивков, Константин. 2020а. «Нагорный Карабах, никаких компромиссов», 17 ноября 2020, <https://vprk-news.ru/articles/59552> Приступљено: 10/09/2021

Сивков, Константин. 2020б. «Кровавая ничья», 24.11. 2020, <https://vprk-news.ru/articles/59646> Приступљено: 16/09/2021

Стојановић, Стеван. 1993. „О предмету и садржају оператике”, *Војно дело*, (3–4): 56–68.

Tomczyk, Justin. „The Autumn War in Nagorno-Karabakh”, November 12, 2020 <https://fsi.stanford.edu/content/sipr-forum-tomczyk> Приступљено: 11/09/2021

GEOGRAPHY AND THE CAUCASIAN WAR OF 2020

Nebojša Vuković and Željko Budimir

Abstract:

The paper presents and explains the influence of geographical (political-geographical) factors on the course and outcome of the war between Azerbaijan and Nagorno-Karabakh (Armenia) during the fall of 2020. Although this conflict was marked, among other things, by the use of weapons (equipment) that belong to the spectrum of high/sophisticated technology (drones, modern radars, anti-electronic warfare devices), it turned out during the 44 days that certain geographical factors and circumstances significantly influenced his leadership at all three levels - strategic, operational and tactical - as well as his final outcome. Therefore, the authors described, analyzed and explained how the geography of this Caucasian battlefield influenced the course of the war, the actions of the warring parties and their strategies. The main hypothesis of the paper is that the combination of geographical factors/circumstances was one of the key determinants of the course and outcome of the war in the Caucasus in 2020. The basic research methods during the preparation of the paper were analysis and comparison.

Key Words:

Caucasus, Nagorno-Karabakh, Azerbaijan, Armenia, geography, strategy, geopolitics